

Hans Bergström: Socialisterna vill avskaffa all valfrihet

Debattartikel införd på Newsmill, mars 2013

Vad menar vi normalt när vi talar om "segregation" i ett skolsystem? På detta skulle säkert nio av tio svara ungefär "att rikas barn går i andra skolor än fattigas barn" eller "att invandrabarn går i andra skolor än barn med helsvensk bakgrund". Alltså att skolorna tenderar ha helt olika social och ekonomisk sammansättning av sin elevkår.

I min artikel på Newsmill (25/3) påvisade jag att Sverige i det här avseendet är världens mest jämlika land, tillsammans med Norge (och med Finland nästan lika jämlikt). Skillnaderna i elevsammansättning mellan skolor är ovanligt små i internationell jämförelse. De har heller inte ökat under 2000-talets första årtionde, enligt Pisa-undersökningen och Skolverket. Den stora invandringen de senaste åren innebär dock en svår utmaning för framtiden.

Sten Svensson svarar (Newsmill 26/3) med att tala om något helt annat än segregation, nämligen att skillnaden mellan bra skolor och dåliga skolor har växt i Sverige. Vi kan diskutera den saken också, bara vi är medvetna om att det är en annan fråga. I ett liberalt samhälle kan inte alla skolor vara exakt lika bra, då det skulle innebära att särskilt drivande rektorer – eller eldsjälar bland friskolor - inte kunde tillåtas gå före. Så snart man tillåter dynamik uppstår olikhet. Förhoppningen och ambitionen är att det med tiden ska bli en olikhet där helheten rör sig uppåt. De framgångsrika utmanar de sämre att ta itu med sina problem. Föredömen framträder. Kommuner som ser att vissa skolor har dåligt ledarskap kan inte nöja sig med att vara passiva utan tvingas ingripa och byta rektor. Rektorer får inte sina elever tilldelade, utan ansträngning, utan måste vinna föräldrarnas förtroende för skolan.

En färsk och mycket gedigen forskningsrapport av professor Mikael Lindahl och Dr. Anders Böhlmark, utgiven av SNS, tyder på att den önskade mekanismen finns i verkligheten. Kommuner med många friskolor lyfter också resultaten i de kommunala skolorna, med kontroll för andra bakgrundsfaktorer.

Läsarna bör ha klart för sig att en dogmatisk socialist som Sten Svensson inte är emot enbart friskoleföretag eller friskolor. Han och hans gelikar (varav en del verksamma på Skolverket) är emot föräldrars valfrihet överhuvudtaget, även rätten att välja mellan kommunalt drivna skolor. De vill återgå till ett system där kommunala politiker och byråkrater tilldelar familjer en skola i grannskapet (se otaliga artiklar av Sten Svensson). Hur detta skulle leda till "integration" i ett Sverige där bostadsområdena är starkt socialt segregerade, förklarar de inte. Vill de införa ett tvångssystem med "bussning" av medelklassens barn till skolor i områden med högt socialt utanförskap? Tror de sig kunna förbjuda familjer att bosätta sig nära vad föräldrarna funnit vara bra skolor? Om likhet är ens enda mål, som det tenderar vara för socialister av Sten Svenssons slag, är sådana medel nog inte främmande. Men de föredrar av taktiska skäl att hålla tyst om dem just nu, för att inte störa den omedelbara uppgiften att stoppa existensen av friskolor i Sverige.

Man bör komma ihåg att friskolornas starka framväxt är en direkt följd av många föräldrars missnöje med kommunalt drivna skolor. Man måste vara mycket ung eller minnessvag för att kunna påstå att den svenska skolan var utmärkt fram till mitten av 1990-talet. Nästan alla politiska åtgärder efter 1968 hade gått ut på att sänka den kvalitetsinriktade och fostrande svenska skolan, som en gång var lika bra som den finska.

Ett inslag var att drastiskt sänka de relativa lönerna för lärarna, via en kombination av ständiga "låglönesatsningar" i de offentliga lönerörelserna och höjda marginalskatter för den professionella medelklassen. Ett annat inslag var, som Karin Hadenius visade i sin doktorsavhandling om jämlikhetsbegreppet i skoldebatten, att drastiskt minska läroämnenas roll, särskilt språkundervisningen på grundskolans högstadium. Lärarnas auktoritet i klassrummet undergrävdes också systematiskt, bland annat med tesen att eleverna själva skulle få bestämma innehållet i undervisningen (se folkbildaren och vänstermannen Arne Helldéns viktiga böcker om detta, såsom "Platon och soptippen", 1982). Nya tokiga idéer lanserades för bland annat undervisningen i matematik, som gjorde att föräldrar inte längre kunde hjälpa sina barn med läxorna. Lärarutbildningen förstördes.

Rektorers rätt att ingripa med disciplinära åtgärder begränsades, vilket ledde till ökat utrymme för mobbning samt ett kaos på många håll i klassrummen som skrämde bort lärarpraktikanter från läraryrket. De blev för alltid avskräckta så fort de satte sin fot i en skola. Antalet sökande per plats i lärarutbildningarna minskade efterhand drastiskt. Låg nettolön efter skatt, i kombination med att inte heller få en arbetsmiljö där man kunde utöva sitt yrke, var inte lockande för de mest begåvade i varje årskull.

Ovanpå detta lades så kommunaliseringen av skolan, avskaffandet av betygen, de offentliga besparingarna i den svenska tillväxtkrisens spår under många år, etc. Svenska elevers prestationer i läskunnighet upprätthölls länge väl i internationella studier, men det berodde inte så mycket på skolan som på en svensk läskultur i form av barnböcker, tidningar hemma, ingen dubbnig utan textremсор för barnprogram på annat språk än svenska, etc. Verkningarna av systemförändringar rymmer också långa tidsfördröjningar i skolans värld.

Sten Svensson angriper min kampanj (ja, det är korrekt att kalla den så) som chefredaktör i DN vid mitten av 1990-talet mot flumskolan. När jag började skriva om behovet av ordning i skolan, för skolan som arbetsplats, stärkt ledarskap i skolan och bättre villkor för lärarna utlöste det en flodvåg av gensvar från den svenska lärarkåren. Berättelserna från vardagen, om hur det blivit allt svårare att alls bedriva skolarbete, var intensiva och samstämmiga. De bekräftades av studier liksom av omfattande granskningsrapporter från Statskontoret och Riksrevisionsverket. Särskilt illa ut kom de kommunala ledarna för skolan, samma krets som Sten Svensson nu vill ge monopolmakt att helt bestämma över föräldrarna.

Några skolmänniskor bröt sig loss och kunde skapa alternativ, tack vare friskolereformen 1992. Barbara Bergström, då lärare i en kommunal skola, var en av dem. Hon grundade Engelska Skolan, byggd på uppfattningen att skolan ska vara en arbetsplats, med ordning och

höga akademiska förväntningar på varje elev, oavsett social bakgrund. Brister ska upptäckas och åtgärdas tidigt, inte blundas för till slutet av grundskolan. Världsspråket engelska bör behärskas av ungdomar från ett litet land som Sverige, bäst genom att ta hit lärare från engelskspråkiga länder. Näringsriktiga luncher i restaurangmiljö, som tränar också vuxenbeteende, bör införas även i skolan.

Barbara får nu höra av Sten Svensson att det hon har utträttat under 20 år ingenting är värt, utan uteslutande beror på social selektion av elever. Denna grova förolämpning framförs utan varje undersökning och belägg. Sten Svensson vet ingenting om hur våra skolor (jag skriver "våra", eftersom jag sedan tio år är aktivt involverad i verksamheten) har räddat tusentals elever som inte klarade kaoset i de skolor där de gick tidigare. Han har inte en aning om hur vi har lokaliserat Internationella Engelska Skolan i områden med hög invandrartäthet och låg status i till exempel Karlstad, Eskilstuna, Järfälla och Jönköping eller hur vår rektor i Göteborg – Annchristin Rothstein – har kämpat, tillsammans med engagerade medarbetare, för att hjälpa nyanlända somaliska tonåringar till en plats i det svenska samhället. Våra skolor har regelmässigt dubbelt så hög andel elever med utländsk bakgrund som en vanlig kommunal skola i Sverige. Samtidigt visar de helt överlägsna resultat på de nationella proven.

Sten Svensson förnekar, liksom folk från Skolverket också indirekt tenderar göra genom sitt perspektiv, att det kan finnas något sådant som en "skoleffekt", alltså att en skola kan åstadkomma resultat av egen kraft och inte är prisgiven till den sociala bakgrunden hos sina elever. Detta är ett uttryck för ett marxistiskt tänkande. Allt är förutbestämt av grupptillhörighet. Om det är någon föreställning vi bekämpar från Internationella Engelska Skolan, så är det denna. Vi vägrar acceptera att förväntningarna på en elev, den ribba som sätts upp för elevens mål och ambitioner, ska bestämmas av hans eller hennes sociala bakgrund.

En skola med en tydlig och drivande rektor, med bra och engagerade lärare (vi tar dem i mycket från Kanada när det gäller naturvetenskap och matematik), med lektioner som börjar i tid och med klara normer för att skolan är en arbetsplats – en sådan skola kan göra skillnad för unga människors liv. De är *inte* förutbestämda av sin bakgrund.

Lärartäthet är ett fullkomligt undermåligt mått i sammanhanget. Om en skola är så dålig att föräldrar inte vill att deras barn ska gå där, och skolan därför bara lyckas få 20 elever per klass, då får den statistiskt sett en mycket hög lärartäthet. Om en skola är så kaotisk och så dålig på att utnyttja lektionstiden att den måste kompensera bristerna med en massa extrapersonal, då blir också vuxentätheten hög. Inget av detta är uttryck för hög kvalitet, tvärtom.

Om det nu är så att mycket bättre skolresultat än normalt för svenska skolor kan åstadkommas med betydligt lägre lärartäthet – i skolor med bred social sammansättning i

elevkåren – då kan man också ställa frågan hur resurserna används i resten av skolväsendet. Det kan ju inte vara ett mål i sig att skolan ska vara så dyr som möjligt, oavsett resultat.

Internationella Engelska Skolan har i kraft av sina framgångar i utbildningen växt till den i dag största friskolegruppen i grundskolan, med sammantaget drygt 13 000 elever i 18 grundskolor och ett gymnasium. Ca 50 000 barn, med nära 100 000 föräldrar, står i kö för att komma in i någon av våra skolor. Till hösten planerar vi för nya skolor i bland annat söderförorterna Skärholmen och Huddinge i Stockholm, med starkt kommunalt stöd och stort föräldrainsatse. Den fråga vi står inför nu är: Ska vi förbjudas?

Sten Svenssons och hans gelikars svar vet jag. Men vad säger Socialdemokraterna som parti? Miljöpartiet? Friskolekommittén?

Följdfrågan är förstås: På vad sätt blir den svenska skolan bättre om vi förbjudas?

Hans Bergström

Hans Bergström, docent och redaktör, skriver här också som företrädare för den största friskolegruppen i den svenska grundskolan, Internationella Engelska Skolan.

Införd på Newsmill i mars 2013. Newsmill var en svensk nyhets- och debattsajt, som drevs mellan 2008 och 2013. Chefredaktör var P.M. Nilsson.
